

Hrvatski jezik

SADRŽAJ:

Jezik i govor

Sporazumijevanje

Hrvatski standardni jezik

Glasovi (nastajanje i podjela)

Slova i fonemi

Pravopis i pravogovor

Alternacije fonema i fonemskih skupina

Naglasni sustav hrvatskoga jezika

Hrvatska narječja

Povijesni razvoj hrvatskoga jezika do kraja 15. stoljeća

Jezično izražavanje

Pripremila, prema udžbeniku S. Zrinjan, Hrvatski jezik 1 : udžbenik za 1. razred četverogodišnjih strukovnih škola,

Marta Lončarević, prof.

Jezik i govor

■ JEZIK

Sustav jezičnih znakova koji služe za sporazumijevanje među pripadnicima iste jezične zajednice.

Mora imati čvrsta unutarnja pravila (strukturu).

S razvojem svijeta mijenja se i jezik

Lingvistika ili jezikoslovlje je znanost koja proučava jezik.

Jezik je apstraktan sustav znakova.

■ GOVOR

Ostvarenje, konkretizacija jezika. Jezik se ostvaruje u govoru.

Osim u govoru, jezik se ostvaruje i u pismu.

Jezični znak

- Jezični znak sastoji se od **izraza** i **sadržaja**. Jezični znak upućuje na neki **predmet iz stvarnosti**.

- Npr. izrazu *kuća* pridružen je sadržaj: zgrada koja ima zidove i krov i služi za stanovanje.
- Veza između izraza i predmeta je proizvoljna, nema određenog razloga zbog kojega se predmet zove baš kuća. To je stvar dogovora, nekih povijesnih razloga i čini razliku od jezika do jezika.

■ STANDARDNI JEZIK

(standard je pravilo, odnosno, norma. Norma je skup pravila.)

Standardni jezik odabran je za opće sredstvo sporazumijevanja nekog naroda ili društva, odnosno jedne jezične zajednice.

Standardni jezik se kao službeni jezik upotrebljava u medijima te u državnim i javnim službama. Njegova osnovna značajka jest normiranost.

Norma standardnog jezika = sustav pravila kojima se određuje što je u standardnom jeziku pravilo, a što nije.

- Normu standardnog jezika propisuju normativni priručnici: PRAVOPIS, GRAMATIKA, RJEČNICI I JEZIČNI SAVJETNICI.

U **pravopisnom priručniku** iznesena su pravila koja se odnose na pravopisnu (ortografsku) normu.

U **gramatici** su iznesena pravila o glasovima, riječima, službi riječi u rečenici, vrstama rečenica.

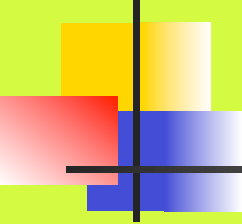

- Pravila o ispravnom izgovoru, naglašavanju pojedinih riječi i dijelova rečenica odnose se na pravogovornu (ortoepsku) normu i iznesena su u **rječnicima**, a dijelom i u gramatici.

- Navedene priručnike zovemo **normativni priručnici hrvatskoga standardnoga jezika**.

FONEM I FONOLOGIJA

-
- FON (grčki)=GLAS
 - Najmanja jezična jedinica zove se **fonem**. Ona nema svoje **značenje, ali ima razlikovnu ili distinktivnu funkciju.**

Npr. majka
bajka

Jezična jedinica **m** nema svoje značenje, ali uvjetuje promjenu značenja riječi.

Fonem ima izraz ali nema sadržaj.

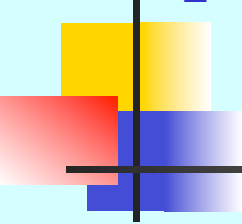
Fonološka okolina: svi glasovi koji okružuju neki fonem.

Fonologija je znanstvena disciplina koja proučava foneme, odnosno funkcionalna svojstva glasova; način na koji jezik iskorištava glasove radio priopćavanja.

Pisani znak za fonem zove se **slovo** ili **grafem**.

Najmanja govorna jedinica jest **glas** ili **fon**.

Fonetika je znanstvena disciplina koja proučava glasove ili fone. Proučava akustična i artikulacijska svojstva glasova, bez obzira na njihovu funkciju.

-
- ALOFON je **varijanta fonema**, isti fonem različito izgovoren, ovisno o mjestu koje ima u riječi. Alofon je **glas, konkretni ostvaraj nekog fonema**.

- Npr. [šuma] i [lišće]
Promotrite fon [š] u obje riječi. Izgovaramo li ga isto?

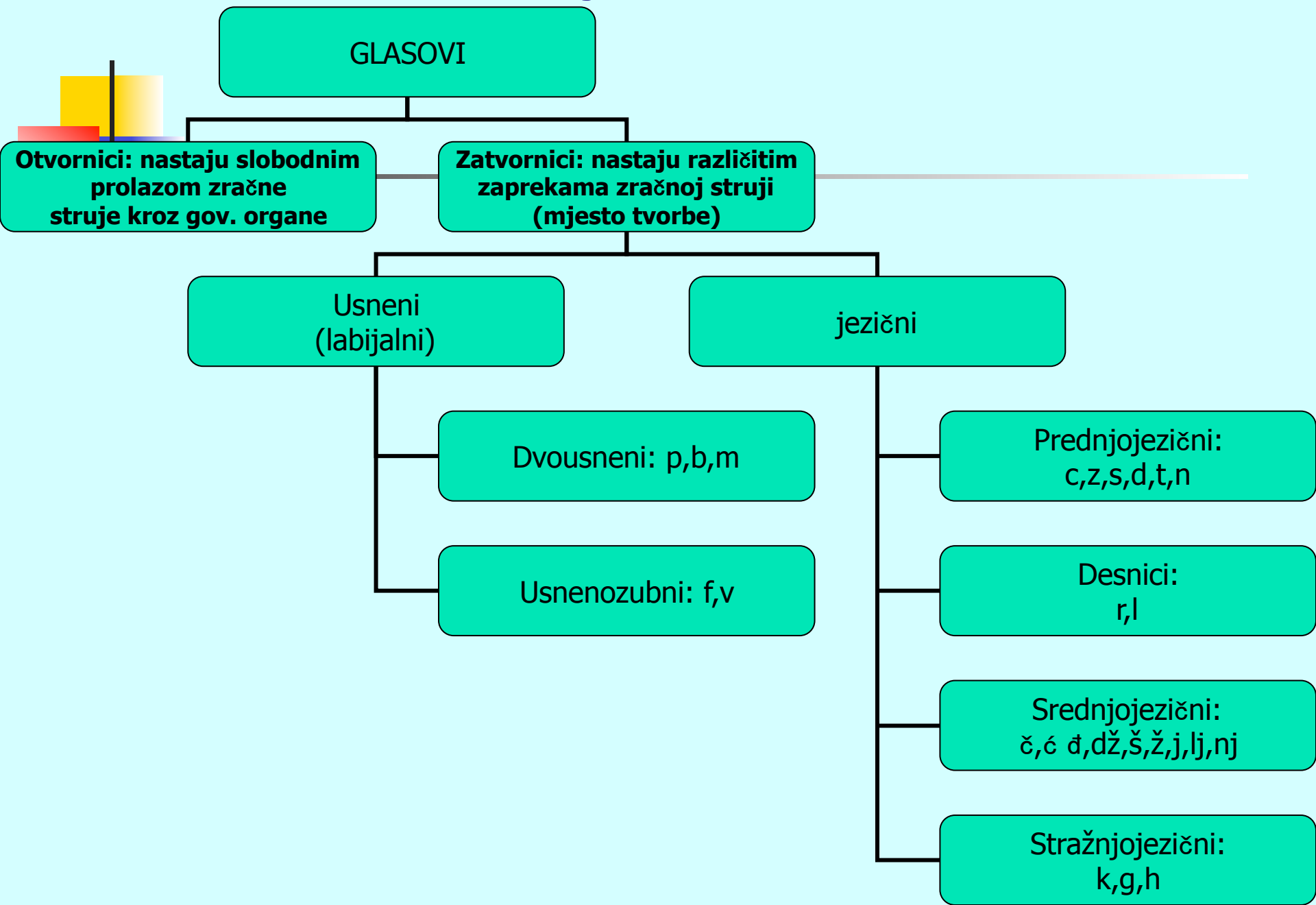
Fonem /m/ u tramvaj i u mama glasovno je različito m, ali se odnosi na isti fonem /m/

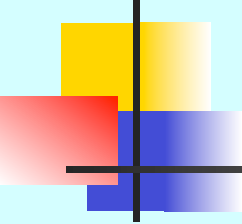
- **GRAFEMSKI SUSTAV** hrvatskoga jezika ima **30 slova ili grafema**.

- **FONEMSKI SUSTAV** hrvatskoga jezika ima **32 fonema**: uz 30 poznatih, sadrži još i dva: slogotvorno r i glas /ie/.
Svi fonemi bilježe se u kosim zagradama.

- Najmanja govorna jedinica jest **glas ili fon**.

Razdioba glasova: prema načinu na koji su nastali i prema mjestu tvorbe

-
-
- Prilikom izgovora nekih zatvornika glasnice titraju i za njih kažemo da su zvučni, a ukoliko glasnice ne titraju, nastaju bezvučni glasovi.
 - Zvučni: b, d, g, dž, đ, z, ž, - - -
 - Bezvučni: p, t, k, č, ć, s, š, f, c, h

Zatvornici:

j, č, lj, m, n, nj, r, v
su neutralni s obzirom
na zvučnost

GLASOVNE PROMJENE

SIBILARIZACIJA

- PALATALIZACIJA
- JOTACIJA
- JEDNAČENJE PO ZVUČNOSTI
- JEDNAČENJE PO MJESTU TVORBE
- GUBLJENJE SUGLASNIKA
- NEPOSTOJANO A
- NEPOSTOJANO E
- NAVEZAK ili pokretni samoglasnik
- VOKALIZACIJA (zamjena **l** u **o**)

NAGLASAK

- Naglasak je istovremeni ostvaraj jačine, dužine i tona kojima ističemo jedan slog u riječi. Slog koji se u riječi izgovara jačom silinom glasa zove se naglašeni slog.
- Npr. u riječi **vjetar** naglašen je prvi slog (vje); on je, s obzirom na **dužinu**, kratak i izgovoren silaznim tonom. Samo jedan glas može nositi naglasak: samoglasnik ili vokalno r.

Znak za kratak i silazni naglasak je ` ` Takav naglasak zovemo kratkosilazni i u riječi vjetar nalazi se na glasu e.

U hrvatskom standardnom jeziku su četiri naglasaka:

KRATKOSILAZNI ` ` KRATKOUZLAZNI: `

DUGOSILAZNI ^ DUGOUZLAZNI ´

NAGLAŠENE I NENAGLAŠENE RIJEČI

RIJEČI

NAGLAŠENE ILI TONIČKE:
IMAJU SVOJ NAGLASAK

NENAGLAŠENE ILI ATONIČKE:
NEMAJU SVOJ NAGLASAK

ENKLITIKE ili naslonjenice:
nenaglašeni gl. oblici (sam, si
je, smo, ste...); nenagl.
oblici ličnih zamjenica (me, te,
ju, je, ih, im).

PROKLITIKE ili prislonjenice:
neki prijedlozi (na, u, po, s, oko,
među); veznici (a, i, ni, da, kad);
negacije (ne)

- Primjeri naglašanih dijelova rečenice:

Vjetar ti je morem poslao moje pismo. - pismo

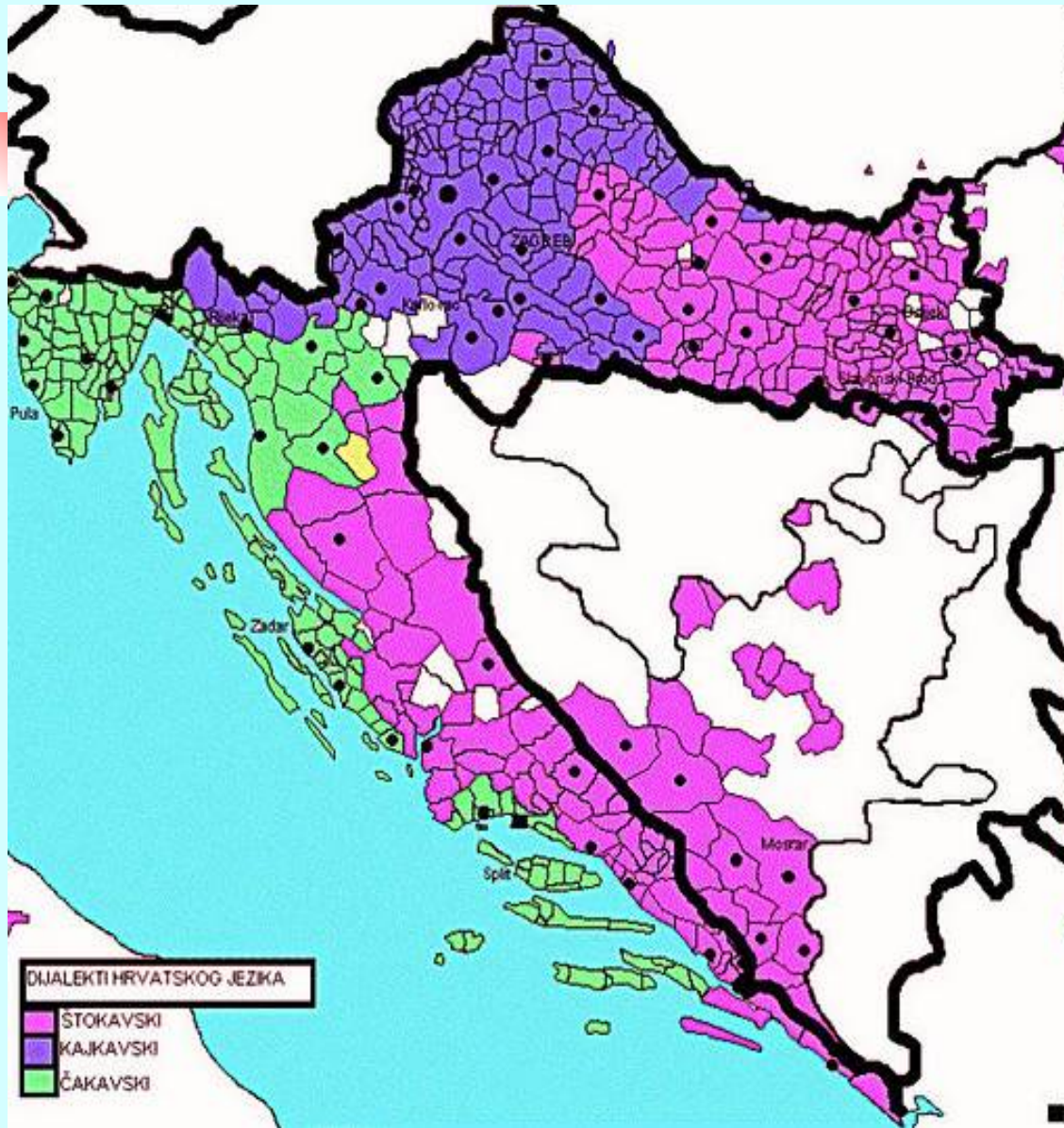
[Vjetartije morem poslao moje pismo.] – izgovor

Idem u grad. - pismo

[Idem ugrad.] – izgovor

NENAGLAŠENA DUŽINA // ZANAGLASNA DUŽINA = nalazi se **iza naglašenog sloga**. Označavamo je ravnom vodoravnom crtom iznad samoglasnika na kojem se nalazi.

NARJEČJA HRVATSKOG JEZIKA

Narječje ili dijalekt je jezik pojedine skupine ljudi određen prostorom u kojem žive.

Narječja su nazvana prema upitno-odnosnoj zamjenici **ča**, **kaj** i **što**.

Svako od naših narječja rasprostranjeno je u određenom dijelu Hrvatske i odlikuje se fonološkim, morfološkim i leksičkim osobitostima u odnosu na standardni jezik.

STIL

STILISTIKA

FONOSTLISTIKA

STIL je način na koji se jezičnim izrazom služi pojedinac.

Svaki pisac ima svoj poseban stil izražavanja

STILISTIKA je znanost koja se bavi proučavanjem stila.

Dio stilistike koji proučava ekspresivna i impresivna svojstva glasova zove se fonostilistika.

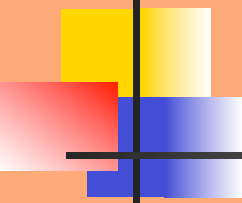
FONOSTILISTIKA je znanost o ekspresivnim (izražajnim) i impresivnim (dojmljivim) svojstvima glasova.

Glasovne figure koje utječu na izražavanje jesu:

- asonancija (ponavljanje samoglasnika radi postizanja određenog efekta)
- aliteracija (ponavljanje suglasnika)
- onomatopeja (oponašanje zvukova iz prirode)

Fonostrukturu ili zvučni sloj pjesme čine intonacija (visina govorne melodije), glasovi i rima.

PRAVOPIS I REČENIČNI ZNAKOVI

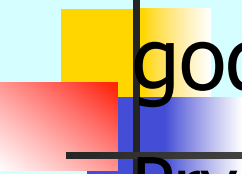
-
-
- USVOJITI PRAVILA PREMA PODIJELJENOM MATERIJALU
 - KONZULTIRATI PRAVOPIS
 - NAUČITI PRAVILA U UDŽBENIKU S. ZRINJAN, HRVATSKI JEZIK 1 : UDŽBENIK ZA PRVI RAZRED ČETVEROGODIŠNJIH STRUKOVNIH ŠKOLA, str. 58-80.

POVIJEST JEZIKA

Hrvatski jezik do kraja 15. stoljeća

■ **Od 10. do 15. st. traje hrvatska srednjovjekovna pismenost i književnost**

- **863.g., na poziv moravskog kneza Rastislava, iz Carigrada su u Moravsku krenula braća Ćiril i Metod.**
- **Konstantin Ćiril je osmislio pismo: glagoljicu kako bi mogli prevesti crkvene knjige na staroslavenski jezik (zbog pokrštavanja Slavena).**
- *Iskoni bje slovo* – **prve riječi zapisane glagoljicom (iz Ivanova evanđelja).**
- **Nakon Metodove smrti njegovi su učenici prognani iz Moravske; mnogi su otišli u Istru i na otoke sjevernoga Jadrana.**

INKUNABULE = prve tiskane knjige, do 1500 godine.

Prva tiskana knjiga u Europi bila je **Biblija** (Guttenberg, **1455.g.**)

Prva tiskana knjiga u Hrvatskoj bila je **Misal po zakonu rimskoga dvora, 1483.g.**

Druga tiskana knjiga je **Brevijar po zakonu rimskoga dvora, tiskan 1491.g.**

Ove se knjige nazivaju hrvatskim inkunabulama.